COMEDIA MĂGARILOR

PLAUT

Titlul latin:
ASINARIA

PERSONAJELE

LIBANUS, sclav al lui Demaenetus
DEMAENETUS, un bătrân
DIABOLUS, un tânăr, iubitul Philaeniei
CLEAERETA, codoaşă, mama Philaeniei
LEONIDA, sclav al lui Demaenetus
NEGUSTORUL, străin
PHILAENIA, curtezană, fata Cleaeretei
ARGYRIPPUS, un tânăr, fiul lui Demaenetus,
iubitul Philaeniei
PARAZITUL
ARTEMONA, soţia lui Demaenetus

Acţiunea se petrece la Atena.

SUBIECTUL COMEDIEI

Cu bani un tânăr ar vrea s-ajute
Odrasla-i unică,-n iubirea-i
Mistuitoare, de n-ar fi
El însuşi în puterea soaţei;
Dar, cum pentru măgarii-i plata
I se aduce lui Saurea,
Acesta face s-o primească
Multcredinciosul Leonida.
Ăl tânăr banii-i dă iubitei;
Gând rău bătrânu-i pune fetei.
Atunci, stârnit, un oarecare
Rival, c-a fost înlăturat,
Isteţul parazit şi-l mână
La soaţa fantelui bătrân.
Odată prins în fapt, bătrânu-i
Rentors pe vechea cale bună.

PROLOGUL

Fiţi cu luare-aminte, buni spectatori, vă rog;
Din comedia asta putem folos să tragem
Şi eu, şi voi, şi trupa, şi şeful ei, şi ceilalţi.
Hai, crainice, vesteşte poporul să m-asculte.

(Către crainic, după ce acesta a vestit publicul.)

Ajunge, şezi: ai grijă degeaba să nu-ţi fie.

(Către public.)

Acum, ce mă aduce în faţa voastră vreau
Să spun: şi-anume titlul acestei comedii.
Deoparte subiectul – trei vorbe – am să-l las.
Vă spun acuma numai ce-am zis că vreau să spun:
În limba greacă piesa e *Onagos* numită;
De Demophilos; Maccus a dat-o-n grai barbar.
El însă *Comedia măgarilor* îi spune.
E-o comedie plină de farmec şi de haz;
În hohote veţi râde. Fiţi binevoitori,
Ca să v-ajute Marte şi azi, ca pân-acum.

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

LIBANUS, DEMAENETUS

LIBANUS

Aşa cum vrei, din suflet, ca unicul tău fiu
Să-ţi supravieţuiască preafericit şi teafăr,
Aşa te rog, din suflet, pe bătrâneţea ta,
Pe spaima vieţii tale, care-i soţia ta:
Şi dacă te încumeţi cumva să mă înşeli,
Să-ţi supravieţuiască soţia ani de-a rândul,
Şi, vie, să te vază de viu răpus de ciumă.

DEMAENETUS

(Ah, mi-l invoci pe zeul Bunei-credinţe; bine-i
Să jur că-ţi voi răspunde la tot ce mă întrebi.)[1]
M-ai atacat cu-atâta-ndârjire, că nu pot
Să mai sucesc cuvântul, să nu-mi golesc tot sacul.
De-aceea lămureşte-mi ce vrei să ştii, îndată:
Şi tot ce ştiu la rându-mi, aidoma-ai să ştii.

[1] Versuri probabil interpolate.

LIBANUS

La întrebări, pe Hercle! Răspunde-mi serios
Şi fără-nşelăciune.

DEMAENETUS

Mă-ntrebi?

LIBANUS

Tu m-ai adus
În locul unde piatra o freci cu altă piatră?

DEMAENETUS

Ce vrei să spui, şi unde-i pe lume locu-acesta?
(Ce vrei să spui, şi unde-i, nu te-nţeleg defel.)[1]

LIBANUS

Unde plângând ştrengarii macină mămăliga,[2]
În insula bătăii şi-a lanţurilor goale,
Unde boi morţi năvală dau peste oameni vii.

[1] Vers interpolat.

[2] Este vorba de un fel de mămăligă (terci) din mei, şi nu de mămăliga noastră făcută din mălai.

DEMAENETUS

Am priceput, Libanus, pe unde-i locul: unde
Se face mămăliga de care spui.

LIBANUS

Ba nu!
Pe Hercle! n-am spus asta şi nici n-am vrut să spun;
Te rog, te rog din suflet să scuipi acest cuvânt.

DEMAENETUS

Da, fie:-ţi fac plăcerea.

(Scuipă)

LIBANUS

Mai scuipă, scuipă-ntruna.

DEMAENETUS

Ajunge?

LIBANUS

Din străfundul gâtlejului, te rog.
Mai tare.

DEMAENETUS

Până unde?

LIBANUS

Până la moarte,-aş vrea.

DEMAENETUS

Fereşte-ţi pielea.

LIBANUS

Moartea soţiei, nu a ta.

DEMAENETUS

Te iert, pentru cuvântul frumos, şi n-avea teamă.

LIBANUS

Nă te ajute zeii.

DEMAENETUS

Aminte ia, la rându-ţi,

De ce te-ntreb eu, oare, de ce să te ameninţ
Că n-am fost mai degrabă înştiinţat de tine?
De ce vrei să mă supăr pe fiul meu, cum fac
Atâţi părinţi adesea?

LIBANUS

Ce vorbe noi aud?

(aparte)

Mă miră şi-nspăimântă că nu ştiu unde bate.

DEMAENETUS

Eu ştiu că mi-i odrasla de mult îndrăgostită
De curtezana asta, de lângă noi, Philaenia.
Aşa-i cum zic, Libanus?

LIBANUS

Pe drumul bun te afli.
Aşa-i; dar îl doboară o boală fără leac.

DEMAENETUS

Ce boală?

LIBANUS

Nu e-n stare să-i dăruie cât cere.

DEMAENETUS

Şi tu în vremea asta iubirea nu-i ajuţi?

LIBANUS

Ba da, şi Leonida, amicul meu, de-asemeni.

DEMAENETUS

Pe Hercle! foarte bine, răsplată-am să vă dărui.
Dar nu visezi, Libanus, cât face soaţa mea.

LIBANUS

Tu simţi mai bine asta; noi doar intrăm în preţ.

DEMAENETUS

E şi nesuferită, mă jur, şi arţăgoasă.

LIBANUS

Cu mult mai înainte s-o spui, ţi-am dat crezare.

DEMAENETUS

De s-ar gândi părinţii, cu toţii să m-asculte,
De fiii lor, Libanus, s-ar bucura mai mult:
Le-ar câştiga iubirea şi-ar fi prieteni buni.
Eu asta mi-am dorit-o: să fiu iubit de-ai mei,
Având model pe tata, ce, pentru mine, bietul,
Nu şovăia să-mbrace strai de corăbier,
Ca să-mi aducă-o fată de la vreun negustor,
Nu se sfia să-ncerce, la vârsta-i, şiretlicuri
Doar ca să cucerească iubirea mea de fiu.
Exemplul bun al tatii vreau să-l urmez la rându-mi.
Căci m-a rugat chiar astăzi Argyrippus al meu
Să-i dau, pentru iubirea-i, trebuitorii bani;
Şi vreau cu dinadinsul băiatul să mi-l bucur
(Vreau să-i ajut iubirea, vreau tatăl să-şi iubească.)[1]
Dar maică-sa îl ţine din scurt şi la strâmtoare.
Cum fac mai toţi părinţii: eu râd de toate astea
Când el mă socoteşte de-ncrederea lui demn,
Eu se cuvine firea, cum e, să i-o cinstesc;
Fiindcă a venit, ca fiul la tată, cuviincios,
Doresc să aibă banii de dat iubitei lui.

---

[1] Vers interpolat.

LIBANUS

Doreşti, dar ţi-e dorinţa-n zadar, din câte ştiu;
Soţia ta, cu zestrea-i, un sclav Saurea...[1]
Aduse, care ţine mai mult ca tine-n mână.[2]

DEMAENETUS

Luând banii, eu puterea pe zestre mi-am vândut-o.
Acum, în două vorbe, să spun ce vreau, Libanus.
De douăzeci de mine el ar avea nevoie:
Găseşte-i-le-n grabă.

LIBANUS

De unde să le iau?

DEMAENETUS

Ei, fură-mă pe mine.

[1] Lacună în original.

[2] Nu poate fi vorba de un sclav menţionat printre bunurile dotale ale soţiei, sau care le administrează. Dacă era astfel, Saurea nu ar fi fost numit, în original, *seruus dotalis*, ci *seerus recepticius*. Căsătoria Artemonei cu Demaenetus a fost săvârşită sub regimul lui *manus*, şi toate bunurile soţiei se aflau, teoretic, în puterea soţului. Exista însă o mare deosebire între prevederile legale şi realitate, iar femeile care aduceau o zestre importantă luau de fapt conducerea casei.

LIBANUS

Te bizui pe nimic.
Îmi ceri să fur veşmântul cui umblă gol-goluţ.
Zici să te fur? Încearcă făr' de aripi să zbori.
Eu să te fur pe tine, când n-ai nimic pe mână.
Decât ce furi la rându-ţi de la soţia ta?

DEMAENETUS

Pe mine, pe soţie, ori pe Saurea, sclavul,
Încearcă şi ne fură; îţi dau făgăduială,
De-i izbuti chiar astăzi, să nu păţeşti nimic.

LIBANUS

Mai bine porunceşte-mi să pescuiesc în aer,
Ori să vânez în mare sălbăticiuni cu plasa.

DEMAENETUS

Ia-l ajutor şi sfetnic al tău pe Leonida;
Ce-ţi place născoceşte, închipuie ce vrei:
Fă-n aşa fel ca astăzi băiatul bani să aibă,
Iubita să-şi plătească.

LIBANUS

Şi ce spui, Demaenetus?
De-ar fi din întâmplare, să cad în vreo capcană,
De-ar fi să mă înhaţe duşmanii, mă răscumperi?

DEMAENETUS

O, te răscumpăr!

LIBANUS

Vezi-ţi, atunci, de alte treburi
De n-ai ceva-mpotrivă, eu plec în for.

DEMAENETUS

Drum bun.
Şi – mă auzi?

LIBANUS

Desigur.

DEMAENETUS

De-oi vrea să-ţi spun o vorbă,
Unde-ai să fii?

LIBANUS

Oriunde pofti-voi şi-o să-mi placă.
Într-adevăr, de nimeni nu mă mai tem acum,
De când cunosc aievea şi gândurile tale
Pe care adineauri pe faţă mi le-ai dat.
Îmi râd eu şi de tine când duc la capăt totul.
Îmi văd de drum, şi-dată ajuns, îmi ţes urzeala.

DEMAENETUS

Auzi? Eu la zaraful Archibulus mă duc.

LIBANUS

În for?

DEMAENETUS

De ai vreo treabă cu mine, da.

LIBANUS

Ţin minte.

(Iese.)

DEMAENETUS

(singur)

Un sclav mai rău ca ăsta niciunde nu găseşti,
Nici mai dibaci, sau poate mai greu de tras pe sfoară.
În schimb, când vrei un lucru să-ţi izbutească, lasă-l
Pe seama lui: e-n stare să moară mai degrabă,
Decât să nu îşi ţină făgăduiala dată.
Acuma, eu de banii băiatului sunt sigur.
Cum sigur sunt că pipăi bastonul ăsta-n mână,
Dar pentru ce întârzii şi nu pornesc spre for?
...[1] mă duc degrabă şi la zaraf aştept.

(Iese.)

SCENA II

DIABOLUS

(ieşind de la Cleaereta)

Aşa te porţi cu mine? Mă zvârli pe uşă-afară?
Aşa îmi dai răsplata atâtor binefaceri?
Cu cine-i rău eşti bună, şi rea cu cine-i bun.
Dar îţi arăt eu ţie: căci, iată, chiar acum

[1] Lacună în original.

La triumviri[1] dau fuga, unde vă ştiu trecute
În catastiv, şi ţie şi fetei vă pierd capul,
Amăgitoare,-otravă, prăpădul tinereţii!
Nici marea nu e mare pe lângă voi, o-ntreceţi
În lăcomie. Marea mi-a dat averea, voi
Mi-aţi luat-o. Văd acuma, nerecunoscătoareo,
Că te-am umplut degeaba de bunătăţi şi daruri;
Dar am să-ţi fac de azi încolo tot răul care-l pot şi-l meriţi.
Pe Pollux! te întorc de unde-ai pornit, la neagră sărăcie.
Pe Pollux! în curând te-oi face să simţi ce eşti şi cine-ai
fost.
Căci până să-ţi cunosc eu fata şi să mă dărui ei cu totul,
În lipsuri o duceai şi-n zdrenţe, te mulţumea un colţ de
pâine.
Şi când aveai de azi pe mâine toţi zeii-i ridicai în slăvi.
Şi azi, când bine-o duci prin mine, mă iei la goană,
ticăloaso.
Te fac eu să cunoşti iar foamea şi te-mblânzesc:
ia-mi bine seama.
Cât despre fată, n-am cu dânsa nimic, nu poartă nicio
vină.
Tu porunceşti, ea doar ascultă: eşti mama tu, dar şi
stăpâna.

---

[1] Magistraţi inferiori, care ţineau în jurisdicţia lor sclavii, curtezanele şi scribii.

Pe tine mă răzbun, pe tine te-oi pedepsi cum bine meriţi.
Dar secătură nu găseşte de cuviinţă nici să vină
Să-mi spun-o vorbă şi să-ncerce mânia cât de cât să-mi
stingă?
Ah, iat-o, vine,-amăgitoarea; la uşă cred că pot să-i
spun,
Aşa cum vreau, ce-mi stă pe limbă că nu m-a-ngăduit
în casă.

SCENA III

CLEAERETA, DIABOLUS

CLEAERETA

Niciun cuvânt din toate astea nu am să-l vând pe mai
puţin
Decât un filip[1] greu de aur, când s-o ivi cumpărător.
Tot ce-ai zis tu-mpotriva noastră e aur şi argint curat.
Cu a lui Cupido săgeată ţi-e prinsă inima de noi.
Cu vâslele şi pânza-ntinsă cât poţi grăbeşte-te şi fugi;
Pe cât te zbaţi să ieşi în larguri, pe-atât în port
te-ntoarce fluxul.

[1] Monedă macedoneană bătută din aur pur.

DIABOLUS

Dar vameşul din port, pe Pollux! n-o să primească
nicio vamă.
De astăzi, cum te porţi cu mine şi ce-i al meu, la fel
mă port,
Căci nu mi-ai preţuit purtarea, ba chiar m-ai dat
pe poartă-afară.

CLEARETA

Cunosc puhoaiele de vorbe ce nu-s urmate şi de fapte.

DIABOLUS

Eu singur te-am scăpat, ştii bine, de sărăcie şi uitare:
Eu singur să-i rămân iubitul, şi tot nu te plăteşti de mine.

CLEARETA

Rămâi tu singur, dacă singur poţi să ne dai cât cerem noi.
Făgăduiesc a ta să fie, de-i fi mai darnic decât ceilalţi.

DIABOLUS

Dar când sfârşi-se-va cu datu? Nu eşti tu prea nesăţioasă?

Acum primeşti un dar, şi-acuma te şi repezi să ceri un altul.

CLEAERETA

Tu cererile când sfârşi-vei? Nu eşti şi tu nesăţios?
Acuma mi-o trimiţi, şi-acuma vrei înapoi să ţi-o trimit.

DIABOLUS

Eu am plătit, după-nvoială.

CLEAERETA

Şi eu copila ţi-am trimis-o;
Deci socoteala-i descurcată: atât ai dat, atât ai luat..

DIABOLUS

Te porţi cu mine rău.

CLEAERETA

Mă-nvinui că-mi fac cum trebui' meseria?
Nu s-a mai pomenit codoaşă prin cărţi, picturi sau poezii,
Cu îndrăgostiţii milostivă, când vrea să se căpătuiască.

DIABOLUS

Cruţându-mă, poţi multă vreme să tragi foloase
de la mine.

CLEAERETA

Ştii? Cine cruţă-ndrăgostiţii, pe sine prea puţin se cruţă.
Ca peştele-i îndrăgostitul: când nu e proaspăt n-are preţ.
Gustos şi plin de seve-i proaspăt; şi faci din el tot ce
poftești,
Îl fierbi cum vrei, îl frigi în voie; l-întorci pe care
parte-ţi place.
Şi vrea să dea, să i se ceară; din punga-i doldora, nu ştie
Nici el cât dă şi risipeşte; un gând îi stăpâneşte mintea:
Iubita cum s-o mai încânte, la fel pe mine, slujitoarea,
Pe sclavii, sclavele din casă, pe toţi ai noştri,
chiar cățelul
Un nou iubit îi măgulește, ca să se bucure văzându-l.
Nu-ţi mint; e dreptul fiecărui să-şi facă-n legea-i
meseria.

DIABOLUS

E drept ce spui; am învăţat-o cu cheltuielile-mi neroade.

CLEARETA

De-ai mai avea din ce să dărui, pe Castor! altfel ai vorbi.
Acum, când nu mai ai nimica. Vrei pe ocări să ţi se dea.

DIABOLUS

Nu-mi stă în fire.

CLEARETA

Şi nici mie, pe Castor! să ţi-o dau degeaba.
Din grijă, totuşi pentru tine şi anii tăi, îţi las o cale:
Cum noi am câştigat prin tine mai mult, nici vorbă,
decât faimă,
Prin noi, tu însuţi – dacă-mi numeri în mână doi talanţi
de-argint,
Ţi-o dau pe gratis astă-seară, din preţuire pentru tine.

DIABOLUS

Şi dacă nu am bani?

CLEARETA

N-aş crede; atunci a altuia va fi.

DIABOLUS

Şi banii daţi mereu de mine?

CLEARETA

S-au dus: de-ar fi ţinut şi-acum,
Îţi trimiteam de mult copila şi n-aş mai fi cerut nimic.
Eu doar pe ziuă, apă, soare, pe lună, noapte nu dau bani.
Cât despre toate celelalte – doar dacă mă-mprumută grecii.[1]
Când la brutar o pâine cerem, când cerem vin la cârciumar,
Ei fără bani nu lasă marfa. Păstrăm acelaşi obicei:
Un ochi deschis avem la mână, şi doar ce vede, crede mâna.
E-un vechi proverb: „Nu iei nimica..."[2] ştii tu ce zic;
nu spun mai mult.

DIABOLUS

Tu ţi-ai schimbat cu totul vorba, de când mă ştii pierdut cu totul.

---

[1] Expresie romană care desemnează o imposibilitate, în sensul „calendelor greceşti".

[2] Proverbul nu este cunoscut şi din alte texte, iar citatul trunchiat al Cleaeretei nu ne îngăduie să-i precizăm sensul.

E alta, văd, decât pe vremea când zi de zi veneam
cu daruri,
Când mă-mbiai mereu la tine cu vorbe dulci şi
mângâieri.
Pe vremea-aceea chiar şi casa părea să-mi râdă când
veneam.
Eu dintre toţi eram alesul copilei şi-mi spuneai
că-s unic,
La fiecare dar, ca puii de porumbel mă sărutaţi,
Şi toate gusturile mele erau şi gusturile voastre.
De mine vă ţineaţi ca umbra; orice poruncă, orice vrere,
Mi-o-ndeplineaţi în mare grabă; de tot ce nu-mi
plăcea, nu vream,
Vă lepădaţi şi voi îndată şi nu-ndrăzneaţi altcum să vreţi.
Iar astăzi, dacă vreau ori nu vreau, mă luaţi, năpârcilor
în râs.

CLEAERETA

Ştii? Meseria asta-a noastră cu-a păsărarului e-asemeni.
Când el îşi pregăteşte locul grăunţe-azvârle din belşug.
Ademeneşte păsărimea: faci cheltuieli de vrei câştig.
Îl păgubesc: dar când le prinde, despăgubit e păsărarul.
Cu noi, la fel e: locul nostru e casa, păsărar sunt eu,
Momeală – fata, plasă – patul, iar păsărime – 'ndrăgostiţii.

I-ademenim c-o plecăciune, vorbim cu ei măgulitor,
Îi sărutăm mereu, le spunem poveşti drăguţe,
drăgăstoase.
Dacă-i atinge fetei sânul, e-al păsărarului folosul.
Dacă i-a prins îndată gura, şi fără plasă tot îl prinde.
Să uiţi tu asta, când la şcoală atâta vreme ne-ai venit!

DIABOLUS

E vina ta c-alungi elevul pe jumătate învăţat.

CLEAERETA

Când o să ai iar bani de lecţii, vii fără teamă; du-te-acum.

(Vrea să plece.)

DIABOLUS

O clipă, stai, ascultă! spune-mi cât să-ţi plătesc,
ca să rămână
A mea un an întreg, dar numai a mea?

CLEAERETA

Tu? Douăzeci de mine,

Dar cu-o-nvoială: dacă altul ţi-o ia nainte – sănătate!

(Se îndepărtează.)

DIABOLUS

Aş mai avea să-ţi spun o vorbă pân-a pleca.

CLEAERETA

(întorcându-se)

Mă rog, vorbeşte.

DIABOLUS

Eu încă nu-s pierdut cu totul; rămâne să mă pierd
mai mult.
Şi am de unde să iau banii pe care-i ceri;
dar cu-o-nvoială
Ţi-i dau ca s-o cunoşti – tot anul stăpân pe mine
să mă aibă.
Un an întreg să nu primească pe nimeni alt decât
pe mine.

CLEAERETA

O, dacă ţii atât, şi sclavii-i scopesc, de parte bărbătească.

Dar, în sfârşit, adu-mi înscrisul cu toate cererile-nscrise,
Tot ce vrei tu şi tot ce-ţi place – să fie lege pentru noi.
Dacă-mi aduci cu el şi banii, mă-mpac uşor cu
toate cele.
Ca-n porturi trecerile vămii, aşa sunt uşile codoaşei:
Ai banii se deschid; n-ai banii, nu se deschide nicio uşă.

(Intră în casă.)

DIABOLUS

(singur)

Vai mie, dacă nu pun mâna pe cele douăzeci de mine:
Şi ştiu că dacă nu pierd banii, pierdut sunt eu,
şi n-am scăpare.
Alerg în for şi-ncerc prin toate mijloacele să fac ceva.
Îi rog stăruitor, fierbinte, pe toţi prietenii, pe toţi.
Cinstiţi sau necinstiţi, dau fuga la toţi şi caut să-i
înduplec.
De n-oi găsi fără dobândă, mă împrumut la cămătar.

(Iese prin stânga.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

LIBANUS

(singur)

Pe Hercle! bine-ar fi, Libanus, de-a binelea să te trezeşti,
Şi-nchipuind o viclenie să faci degrabă rost de bani.
De mult ţi-ai părăsit stăpânul şi ai plecat de mult în for
Închipuie o viclenie şi fă degrabă rost de bani.)[1]
Ai moţăit în vremea asta, şi treaba ţi-ai lăsat-o baltă.
Nu vrei să-ţi pui pe fugă lenea, de amorţeală să te scuturi,
Şi să te-ntorci la vechea fire, la geniul tău în viclenie?
Stăpânu-ajută-ţi-l; ai grijă să nu ajungi ca sclavii ceilalţi,
Ce-şi pun mereu la cale mintea cum să-i înşele
pe stăpâni.
Şi unde-o iau? Pe unde caut? Pe unde barca
să-mi îndrept?

(Scrutează văzduhul.)

[1] Vers interpolat.

Augurii, iată,-mi sunt prielnici; văd păsări peste tot
zburând.
Din stânga ciori şi ghionoaie, din dreapta, vulturii
şi corbii
Îmi dau curaj; pe Hercle!-ndată sentinţei voastre
mă supun.
De ce tot bate ghionoaia cu ciocu-n ulm? Nu fără rost.
Din câte înţeleg, pe Hercle! auspiciile şi augurii,
Sunt vergi prin aer pentru mine sau pentru meşterul
Saurea.

(Văzându-l pe Leonida, care vine în goană)

Dar ce e, pentru ce aleargă să-şi dea suflarea Leonida?
Cu piază rea mă tem că vine, să-mi năruiască viclenia.

SCENA II

LEONIDA, LIBANUS

LEONIDA

(vine în goană, gâfâind şi plin de praf;
fără să-l vadă pe Libanus)

Cum să-l descopăr pe Libanus sau pe stăpânul nostru
tânăr,
Să-i copleşesc de bucurie mai mult ca însăşi Bucuria?

Măreţ triumf, grozavă pradă le-aduc, odată cu venirea-mi
Când ei cu mine beau în parte şi tot cu mine merg la fete.
E drept ca prada mea frăţeşte s-o-mpart cu ei
ca totdeauna.

LIBANUS

A jefuit pesemne-o casă, cum are-n obicei, mişelul.
Cu-atât mai rău e pentru-acela ce uşa rău şi-a
privegheat-o.

LEONIDA

Aş sta-n sclavie toată viaţa să dau cu ochii de Libanus.

LIBANUS

De mine dac-atârnă totul, n-ai să fii liber prea curând.

LEONIDA

Îmi dau din spate două sute de răni pornite pe prăsilă.

LIBANUS

Economiile-şi împarte: pe spate-şi ţine el avutul.

LEONIDA

Şi dacă lasă-acum prilejul din mâini să scape, niciodată,
Chiar să alerge cu-o cvadrigă de iepe albe,
nu-l mai prinde.
Îşi ţine-mpresurat stăpânul şi-l întăreşte pe duşman.
Pe când, dacă-mi ajută mie prilejul de aripi să-l prindem,
O pleaşcă zdravănă dând astfel şi bucurie aducând
Stăpânilor, şi celui tânăr, ca şi bătrânului, mă jur,
Că amândoi rămân pe viaţă robiţii noştri,-ai amânduror,
Pe urma-acestei binefaceri.

LIBANUS

De nu ştiu ce robiţi vorbeşte.
Urât cuvânt; mă tem că tragem din festa-i amândoi
ponoase.

LEONIDA

Mă spânzur, dacă pe Libanus, oriunde-ar fi,
nu-l văz îndată.

LIBANUS

Băiatu-şi caută tovărăş pentru bătaia ce-l aşteaptă.

Nu-mi place asta; rău e semnul când tremuri şi asuzi
pe rând.

LEONIDA

Dar pentru ce-mi strunesc piciorul, când limba-n legea
ei o las?
De ce n-aş face-o eu să tacă, decât să toace toată ziua?

LIBANUS

Pe Pollux! vrea nefericitul să-şi ţină-n frâu patroana
bună.
Căci limba-l scapă, cu minciuna, de multele-i ticăloşii.

LEONIDA

O iau din loc; să caut prăzii, cât mai e vreme, adăpost.

LIBANUS

Ce poate fi? Ce fel de pradă? Mă duc la el să-l trag
de limbă.

(Apropiindu-se de Leonida)

O, te salut în gura mare şi din străfunduri de bojogi!

LEONIDA

Salut, culegător de bice!

LIBANUS

Ce faci, proptea de puşcărie?

LEONIDA

O,-ndrăgostitule de lanţuri!

LIBANUS

O, răsfăţatule de vergi!

LEONIDA

Cât cântăreşti în pielea goală?

LIBANUS

Pe sănătatea mea, nu ştiu.

LEONIDA

Ştiam că n-ai să ştii; eu însă te-am cântărit, mă jur, şi ştiu.
Gol şi în lanţuri, tragi o sută de livre, spânzurat de tălpi.

LIBANUS

Cum dovedeşti?

LEONIDA

Îţi fac dovada, şi ai să vezi îndată cum.
La tălpi ţi-atârnă greutatea de-o sută, cât am zis, de livre,
La mâini cătuşe ţi se leagă şi ridicate-ţi sunt la grindă –
Atunci te cumpăneşti, şi trupul îţi trage cât o secătură.

LIBANUS

Vai, vai de capul tău!

LEONIDA

Sclavia prin testament ţi-a fost lăsată.

LIBANUS

Să isprăvim cu hărţuiala, vreau pace între noi să punem.
Ce treburi te-au adus pe-aicea?

LEONIDA

Eşti om de-ncredere?

LIBANUS

Dă-i drumul.

LEONIDA

Dacă mai vrei s-ajuţi iubirea stăpânului cel tânăr, află
Că ne-a picat în mâini o pleaşcă, e drept, niţel
primejdioasă;
Cu noi, călăul nu s-ar spune că stă, o zi măcar, degeaba.
Ne trebuie curaj, Libanus, şi viclenie din belşug.
O festă vreau să pun la cale, dar una, ştii, prin care noi
Putem abate-asupra noastră pedepsele din lume, toate.

LIBANUS

Mă tot miram de-o vreme-ncoace de ce spinarea
mă mănâncă:
Ea prevestea că-mi dă târcoale o chelfăneală
prin văzduh.
Vorbeşte, orice-ar fi.

LEONIDA

E vorba de-o mare pradă şi pedeapsă.

LIBANUS

Călăii toţi să-mi unelteaască oricâte chinuri ucigaşe,
Spinări n-oi cere de la neamuri, o am pe-a mea, şi cred
că-i bună.

LEONIDA

De-i fi mereu cu suflet tare, cum eşti acum, scăpăm
cu bine.

LIBANUS

Dac-am plăti doar cu spinarea, fur şi tezaurele ţării.
Tăgădui tot, ţin piept la toate, mă fac sperjur,
la urma urmei.

LEONIDA

Curaj adevărat se cheamă când ştii necazul
să-l înfrunţi.
Oricine-nfruntă dârz necazul, izbândă va purta
pe frunte.

LIBANUS

Nu spui odată care-i vorba? Mi-i tare dor de-o
chelfăneală.

LEONIDA

Întreabă-mă pe rând, cu-ncetul, să-mi trag răsufletul.
Nu vezi
Că fuga mi-a tăiat suflarea?

LIBANUS

Da, fie cum vrei tu, aştept
Şi până ce-i crăpa, de-ţi place.

LEONIDA

Pe unde poate fi stăpânul?

LIBANUS

În for, bătrânul, şi în casă cel tânăr.

LEONIDA

Asta mi-i de-ajuns.

LIBANUS

Eşti oare mai bogat acuma?

LEONIDA

Sfârşeşte cu pălăvrăgeala.

LIBANUS

Sfârşesc: urechile-mi aşteaptă cu nerăbdare vorba ta.

LEONIDA

Ascultă, şi-ai să ştii cât mine.

LIBANUS

Ascult şi tac.

LEONIDA

Din fericire.
Mai ştii măgarii din Arcadia vânduţi de meşterul
Saurea
Negustorului din Pella?

LIBANUS

Îi ştiu, desigur. Mai departe?

LEONIDA

Trimite banii lui Saurea pe-acei măgari, neguţătorul:
Un tânăr a venit chiar astăzi cu punga doldora de bani.

LIBANUS

Şi unde-i tânărul?

LEONIDA

Cum asta, vrei să-l înghiţi de cum îl vezi?

LIBANUS

De bună seamă. Dar, ia spune-mi, vorbeşti cumva
de-acei măgari
Bătrâni şi şchiopi, şi cu copite mâncate pân' la rădăcină?

LEONIDA

Care-aduceau din câmp, întruna vergi noi de ulm,
ca să-ţi ajungă.

LIBANUS

Îi ştiu; ei te cărau la muncă în lanţuri pus.

LEONIDA

Ţii bine minte.
La bărbier mă aşezasem când vine tânărul şi-ntreabă
De nu cunosc pe-un oarecare fiu al lui Strato,
Demaenetus.
Răspund că îl cunosc, desigur, şi unul dintre sclavii-i
sunt,
Ba, mai mult, îi arăt chiar casa în care stăm.

LIBANUS

Şi ce-a mai fost?

LEONIDA

Îmi spune c-a venit cu banii pe-acei măgari, pentru
Saurea,
Şi-anume douăzeci de mine; dar că nu-l ştie cum arată;
Pe Demaenetus, dimpotrivă, spunea că-l ştie foarte bine.
Când înprăveşte el cuvântul...

LIBANUS

Ce faci?

LEONIDA

Ascultă; ai să afli.
Îndată fac pe omul mândru şi falnic, căutat de el.
Îi spun că eu aş fi Saurea. Şi iată ce răspuns primesc:
„Pe Pollux! nu ştiu cum arată Saurea, nu-l cunosc defel.
Nu-ţi fie deci cu supărare. Pe-al tău stăpân,
pe Demaenetus,
Prea cunoscut de mine, -adu-mi-l, şi-ţi dau pe dată ţie
banii."
I-am spus că îmi aduc stăpânul şi că-l aştept pe el acasă.
El pân' la baie se repede, pe urmă vine-aici la noi,
Cum crezi, ce trebuie să facem? Vorbeşte.

LIBANUS

Mă gândesc şi caut
Un chip să-i păcălim cu banii şi pe străin, şi pe Saurea.
Din bardă făţuim de-a dreptul: căci dacă oaspele apucă
Să-i deie lui Saurea punga, noi o să fim pe dată-nvinşi.
Bătrânul m-a luat deoparte, afar'din casă, mai nainte:
Pe mine, cică, şi pe tine a spus că lemn de ulm ne face

De nu-i Argyrippus chiar astăzi cu douăzeci de mine-n
pungă.
Pe supraveghetorul casei ori pe soţia lui vrea mult
Să-i înşelăm; ne dă el însuşi o mână,- a spus, de ajutor,
Degrabă du-te-n for, găseşte-l, ce-am pus la cale
povesteşte-i:
Că tu vei fi, din Leonida, Saurea, supraveghetorul,
Pân-apucăm bănuţii-aceia de pe măgari.

LEONIDA

Fac tot ce-mi spui.

LIBANUS

Eu, între timp, l-înfrunt pe cellalt, dacă naintea lui
soseşte.

LEONIDA

Ştii ce?

LIBANUS

Ce vrei?

LEONIDA

Dacă de-ntâmplă să-ţi nimeresc în fălci cu pumnul,

Cât îi ţin locul lui Saurea, să nu te-nfurii, ţine minte.

LIBANUS

Ba, tu, pe Hercle! ai minte şi nu-ndrăzni să mă atingi,
Ca să nu-ţi fie păguboasă schimbarea numelui
de astăzi.

LEONIDA

Te rog, primeşte.

LIBANUS

Ba tu însuţi pumni de la mine-ai să primeşti.

LEONIDA

Îţi spun, de asta-avem nevoie.

LIBANUS

Îţi spun şi eu că-s hotărât.

LEONIDA

Nu-mi zice nu.

LIBANUS

Făgăduială îţi dau că nu-ţi rămân dator.

LEONIDA

M-am dus; ai să primeşti, pe Hercul! Dar ce văd,
cine vine? El e.
Chiar el. Mă-ntorc într-o clipită: opreşte-l, ţine-l
pân-atunci.
Îi spun bătrânului...

LIBANUS

Pierzi vremea, în loc să fugi la treaba ta?

SCENA III

NEGUSTORUL, LIBANUS

NEGUSTORUL

(în hlamidă)

Din câte mi-a descris-o, asta ar trebui să fie casa
În care şade Demaenetus.

(Către micul sclav care îl însoţeşte.)

Hai, băieţaş, în uşă bate,
Şi dacă-i supraveghetorul Saurea înăuntru, cheamă-l.

LIBANUS

Hei, cine bate-aşa în uşă? Vorbesc cu tine, dac-auzi.

NEGUSTORUL

Dar n-a atins-o nimeni: ce, eşti zălud?

LIBANUS

Mi s-a părut că baţi,
Fiindc-ai venit din partea asta. Şi nu vreau nimeni,
înţelege,
Să chinuiască biata uşă; ţin mult la toate (ale casei.)[1]

NEGUSTORUL

Primejdie, pe Pollux! nu e să fie scoasă din ţâţână,
De-o să răspunzi mereu tot astfel oricui s-apropie
să-ntrebe.

LIBANUS

Aşa e uşa învăţată: să-strige-ndată uşurel

[1] Lacună în original; text presupus.

Oricând venind spre ea zăreşte vreun ins ce zvârle
din picioare.
Dar ce te-aduce-aici? Ce cauţi?

NEGUSTORUL

Pe Demaenetus vreau să-l văd.

LIBANUS

Când vine-acasă,-ţi dau de veste.

NEGUSTORUL

Şi supraveghetorul lui?

LIBANUS

El nici atât nu e.

NEGUSTORUL

Dar unde-i?

LIBANUS

Plecat la bărbier, îmi pare.

NEGUSTOUL

Cum, încă nu s-a-ntors?

LIBANUS

Pe Pollux! nu, încă nu. Ce vrei cu el?

NEGUSTORUL

I-aş înmâna, de-ar fi acasă, aceste douăzeci de mine.

LIBANUS

Pe ce, de unde?

NEGUSTORUL

Pe măgarii daţi negustorului din Pella,

În târg.

LIBANUS

A, ştiu; şi vii cu banii? Prea mult să-ntârzie nu cred.

NEGUSTORUL

Cum e făcut Saurea-al vostru? Ca să-mi dau seama
dacă-i el?

LIBANUS

Supt în obraz, roşcat oleacă şi, iar, oleacă pântecos,
Cu ochii cruzi, la stat cât alţii şi fruntea cam posomorâtă.

NEGUSTORUL

N-ar fi în stare niciun pictor atât de bine să-l descrie.

LIBANUS

Pe Hercle!-l văd venind, priveşte: când merge, clatină
din cap.
E vai de cine-i iese-n cale, că-l bumbăceşte, la mânie.

NEGUSTORUL

Ca fiul lui Aeacus[1] merge de mândru şi-ameninţător,
Dar cu mânie de m-atinge, pe Hercle!-i bumbăcesc
mânia.

[1] Fiu al lui Zeus şi rege al Eginei, celebrul în timpul vieţii pentru spiritul lui de justiţie. Aeacus a devenit, după moarte, unul dintre cei trei judecători ai Infernului, împreună cu Minos şi Rhadamante.

SCENA IV

ACEIAŞI, LEONIDA

LEONIDA

(sieşi, făcându-se că nu-i vede pe ceilalţi)

Ce-nseamnă asta, nu vrea nimeni de vorba mea să ţină seama?
I-am spus să vină lui Libanus la bărbier, şi n-a venit.
Pe Pollux! nicidecum nu-i pasă de coapsa şi spinarea lui.

NEGUSTORUL

(încet, către Libanus)

Îmi pare cam tiran.

LIBANUS

(încet, către negustor)

Vai mie!

LEONIDA

(apropiindu-se de Libanus; cu furie prefăcută)

Am cinstea oare să-l salut
Pe omul liber, în Libanus? Eşti oare liber?

LIBANUS

Ah, te rog!

LEONIDA

De ce nu mi-ai venit degrabă la bărbier?

LIBANUS

(arătându-l pe negustor)

El m-a oprit.

LEONIDA

Pe Hercle! Iupiter măritul să-mi spui că te-a ţinut pe loc,
Şi el să-mi ceară îndurare, tot nu te scăpă de pedeapsă,
Nesocoteşti, lepădătură, porunca mea?

(Îl loveşte)

LIBANUS

Străine, mor!

NEGUSTORUL

Te rog, pe Hercle! Saurea, nu-l bate din pricina mea.

LEONIDA

Ah, de-aş avea ţepuşa-n mână...

NEGUSTORUL

Hai, potoleşte-te, fii bun.

LEONIDA

Să mi te-nţep niţel în coaste, deasupra rănilor mai
vechi.

(Către negustor, care vrea să se aşeze între ei.)

Dă-mi pace, să sfârşesc odată cu-acest mişel neruşinat,
Un ticălos ce nu-nţelege un lucru,-o dată spus, să-l facă,
Şi vrea să i-l tot spui de-o sută de ori pe zi; atât,
pe Hercul!
Îmi sparg mereu cu el bojogii, că nu mai pot să-mi văd
de treburi.
Ţi-am spus să cari, lepădătură, gunoaiele din faţa uşii?
Ţi-am spus să iei de pe coloane aceste pânze
de păianjeni?
Ţi-am spus să freci şi să dai lustru acestor cuie de la uşă?
Nu văd nimic: cu băţu-n mână, ca şchiopii, mă sileşti
să umblu.

În timp ce, iată, sunt trei zile, eu foru-n sus şi-n jos îl bat,
Să dibuiesc pe cine cată bani cu dobândă, voi, pe-aci,
Dormiţi întruna, şi stăpânul trăieşte-n cocină, nu-n casă.
Na, ţine asta.

(Îl loveşte.)

LIBANUS

Ah, străine, ajută-mă!

NEGUSTORUL

Te rog, Saurea,
De dragul meu să-l ierţi.

LEONIDA

(prefăcându-se că nu l-a auzit)

Ascultă, ni s-a plătit pentru căratul
Uleiului?

LIBANUS

Plătit.

LEONIDA

Şi banii?

LIBANUS

La Stichus, omul credincios
Al tău.

LEONIDA

Destul cu linguşeala: ştiu că doar el mi-i credincios.
Cum ştiu că niciun sclav din casă mai mult ca el
nu preţuieşte.
Dar vinul ieri vândut de mine lui Exerambus, negustorul,
Ce ştii, i-a fost plătit lui Stichus?

LIBANUS

Socot că da, i-a fost plătit;
Dar l-am văzut pe Exerambus, venind aici cu un zaraf.

LEONIDA

Sunt hotărât: pe datorie n-am să-l mai las, căci îmi plătea
Tot peste-un an. Acum se mişcă, îmi vine cu zaraf
şi-nscrisuri.
Chiria[1] ne-a adus-o Dromus?

[1] Meşteşugurile erau lăsate la Roma pe seama plebeilor sau a sclavilor, care plăteau chirie stăpânilor lor pentru a le putea exercita. Din

LIBANUS

Doar jumătate, mi se pare.

LEONIDA

Pe când şi restul?

LIBANUS

De îndată ce-o să primească el, spunea:
I s-a oprit, ca chezăşie, pân' la sfârşitul trebii sale.

LEONIDA

Dar cupele împrumutate lui Philodamus, le-am primit?

LIBANUS

Nu încă.

LEONIDA

Nu? Dă la prieteni cu împrumut, şi dai pe viaţă.[1]

---

aceste chirii, stăpânii lăsau sclavilor o parte, care constituia economiile lor (*peculium*).

[1] Text nesigur.

NEGUSTORUL

Pe Hercle! mor; să plec mă face nesuferitul.

LIBANUS

(încet, către Leonida)

Hai, ajunge.

Ai auzit ce-a spus?

LEONIDA

Prea bine, şi tac.

NEGUSTORUL

În fine,-l văd acum
Tăcând. Cu el să intru-n vorbă cât nu-şi începe
zdrăngăneala.

(Către Leonida.)

Vrei să m-asculţi pe mine-o clipă?

LEONIDA

(cu o prefăcută uimire)

O, da; erai de mult aici?

Pe Hercle! nici nu te văzusem. În nume să nu-mi iei
de rău,
Că ochii mi i-a-nchis mânia.

NEGUSTORUL

Nici nu e lucru de mirare,
Dacă-i acas' , lui Demaenetus vreau să-i vorbesc.

LEONIDA

(arătându-l cu capul pe Libanus)

Mi-a spus că nu e:
Dar dacă vii cu banii-aceia poţi totuşi mie să mi-i laşi.

NEGUSTORUL

Vreau să ţi-i las cu Demaenetus de faţă.

LIBANUS

(către negustor)

Dar se-ncrede-n el
Stăpânul şi-n stăpân Saurea.

NEGUSTORUL

Ţi-i las de faţă cu stăpânul.

LIBANUS

Îmi pun eu capu-n joc, dă-i banii: răspund cu cinstea
mea de toate
Stăpânul nostru dacă află că nu te-ncrezi în omul ăsta,
Se-nfurie, căci el se-ncrede în tot ce face, totdeauna.

LEONIDA

Eh, asta nu-i scofală mare: nu vrea să nu mi-i dea.
Ci lasă-l.

LIBANUS

Dă-i banii,-ţi zic: mă tem, sărmanul, să nu-şi închipuie
că eu
Ţi-am spus să nu te-ncrezi în ăsta. Dă-i banii,-ţi zic,
şi n-avea teamă.
Îi laşi în bune mâini, pe Hercul!

NEGUSTORUL

Mai bine stau în mâna mea.
Străin sunt eu; şi pe Saurea nici nu-l cunosc.

LIBANUS

Mă rog, cunoaşte-l.

NEGUSTORUL

Nu ştiu de-i el sau nu, pe Pollux! Şi dacă-i el, vreau el
să fie.
Oricum, eu ştiu atât: că banii i-i las doar celui ce-l ştiu
bine.

LEONIDA

Pe Hercul! să-l trăznească zeii.

(Către Libanus)

Destul, să n-aud că-l mai rogi,
Ţanţa semeţ că ţine-n mână acele douăzeci de mine.

(Către negustor.)

Nu ţi le-atinge nimeni: pleacă, hai, şterge-o,
nu mă plictisi.

NEGUSTORUL

Stai, nu te-nfuria: trufia nu-l prinde,-ascultă-mă, pe sclav.

LEONIDA

(Către Libanus)

Pe Hercul! tare scump plăti-vei de nu-i trânteşti vreo
două vorbe.

LIBANUS

(către negustor, tare)

Om ticălos, lepădătură,

(încet)

nu vezi că-l superi?

LEONIDA

Zi-i nainte.

LIBANUS

(către negustor)

Mişelule,

(încet)

te rog, dă-i banii, să nu te spurce în ocări.

NEGUSTORUL

Pe Hercle! vă mănâncă pielea.

LEONIDA

(către Libanus)

Îţi rup picioarele, pe Hercle!

De nu mă scapi de-acest netrebnic.

(Îl loveşte.)

LIBANUS

Vai, sunt pierdut!

(către negustor)

Ah, secătură,
Nenorocitule,

(încet)

nu cauţi să scapi un biet nenorocit?

LEONIDA

(către Libanus)

Te rogi de-un ucigaş?

NEGUSTORUL

Ce face? tu, sclav, să ocărăşti un om
Ca mine, liber?

LEONIDA

Şi bătaie îţi trag.

NEGUSTORUL

Pe Hercle! ai să capeţi
Bătaie tu, de cum dau ochii cu Demaenetus. Te târăsc
La judecata-i.

LEONIDA

Nu merg.

NEGUSTORUL

Nu mergi? Să nu uiţi asta.

LEONIDA

N-am să uit.

NEGUSTORUL

Ai să-mi plăteşti, să ştii, cu pielea obrăznicia.

LEONIDA

Vai de tine!
Ajungi tu, gâde, să te bucuri pe pielea mea?

NEGUSTORUL

Mai mult, chiar astăzi
Ai să primeşti, îţi jur, pedeapsa ocărilor aduse mie.

LEONIDA

Cum, ticăloase? Ce spui, javră? Crezi că mi-i teamă
de stăpân?
Să-l căutăm, şi mă târăşte în faţa lui, cum vrei de mult.

NEGUSTORUL

Ah, în sfârşit? Oricum nu capeţi niciun bănuţ, cât timp
nu-mi spune
Chiar Demaenetus să ţi-i număr.

LEONIDA

Eh, n-ai decât. Şi poţi să pleci.
Ai vrea să-i ocărăşti pe alţii, şi ei să nu-ţi întoarcă vorba?
Doar sunt şi eu tot om, ca tine.

NEGUSTORUL

Desigur, eşti.

LEONIDA

Ascultă-aici.
Ţi-o spun, şi nu ca să mă laud: de nimeni pân-acum
n-am fost
Nicicând învinuit şi nimeni nu se mai bucură-n Atena,
Cu mine, de-un mai bun renume.

NEGUSTORUL

Se poate, da; cu toate astea,
N-ai să mă faci să-ţi număr banii atâta timp cât nu
te ştiu.
Ca lupul pentru om e omul, un om, atunci când
nu-l cunoaşte.

LEONIDA

Mereu începi cu-aceleaşi vorbe. Ştiam că totuşi
isprăvisc
Să-mi mai azvârli ocări în faţă. Deşi mă vezi în straie
proaste
Sunt cumpătat şi-n stare nu eşti economiile să-mi
numeri.

NEGUSTORUL

Se poate.

LEONIDA

Astăzi, Periphanes, bogatul negustor din Rhodos,
Pe mână mi-a lăsat, în lipsa stăpânului, un bun talant
De-argint, pe-ncredere, vezi bine, şi rău defel nu i-a
părut.

NEGUSTORUL

Se poate.

LEONIDA

Şi chiar tu, străine, de-ai fi-ntrebat pe ici, pe colo,
Ce soi de om sunt eu, nici vorbă că mi-ai da banii.

NEGUSTORUL

Nu tăgădui.

(Ies cu toţii.)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

CLEAERETA, PHILAENIA

CLEAERETA

(ieşind din casă împreună cu fiica sa)

Cum, nu ajung pe nicio cale să te supun voinţei mele?
Ţi-i inima atât de-aprinsă, că nu dai mamei ascultare?

PHILAENIA

Vrei să-mi ajute Pietatea, când eu, făcând pe placul tău
Mi-aş potrivi purtarea, mamă, cu obiceiurile tale.

CLEAERETA

Aşa cinsteşti tu Pietatea, neascultând de mama ta?
E cu putinţă, oare, spune, să calci voinţa mea?

PHILAENIA

Cum asta?

De cele bune, nu te-nvinui, şi nu-ţi iubesc pe cele rele.

CLEAERETA

Limbută eşti, îndrăgostito.

PHILAENIA

Eh, meseria! Cere limba,
Primeşte trupul, inimioara dă glas, câştigu-l urmăreşti.

CLEAERETA

Voiam, ca mamă, să te mustru: când colo, văd că tu
mă-nvinui.

PHILAENIA

Ba nu, pe Pollux! nu te-nvinui şi niciun drept nu am
s-o fac.
Îmi plâng doar vitrega ursită ce mă desparte de iubit.

CLEAERETA

Să mai nădăjduiesc că astăzi îmi vine rândul la cuvânt?

PHILAENIA

Îţi dau şi rândul meu îndată, şi rândul ce ţi se cuvine.
Spre portul vorbei, al tăcerii, cârmeşte vasul după plac.
Dar dacă-mi las din mână vâsla şi-n cuibuşorul meu
dorit
Mă dărui singură odihnei, nimic n-o să-ţi mai meargă-n casă.

CLEARETA

Ce spui? S-a mai văzut făptură ca tine de neruşinată?
Ţi-am spus pe Argyrippus, odrasla lui Demaenetus,
nu o dată,
Să nu-l mai chemi, nici să-l îngădui, să nu-i vorbeşti
şi nici să-l vezi?
Ce ţi-a adus? Ce mare lucru ne-a dăruit? Sau tu acum
Iei linguşirile drept aur şi daruri vorbele cu tâlc?
Ba îl iubeşti, l-aştepţi întruna şi după el trimiţi
să-l cheme,
De cine-i darnic, râzi: nebună eşti după cine-n râs ne ia,
Se cade şi s-aştepţi e bine, când cineva făgăduieşte
Trai bun să-ţi dea şi bogăţie doar dacă moare mama lui?
Pe Castor! ne pândeşte-o mare primejdie, pe toţi ai casei,
Tot aşteptând această moarte, să nu murim chiar noi
de foame,

Pe Castor! dacă nu-mi aduce în grabă douăzeci de mine,
Ți-l dau degrabă-afar' din casă pe darnicul în lacrimi
oaspe.
Dar astăzi, numai astăzi, fie, îi mai îngădui sărăcia.

PHILAENIA

O, mamă, dac-aşa ţi-i voia, şi de mâncare mă lipsesc.

CLEAERETA

Pe cei ce își plătesc iubirea eu nu te-mpiedic
să-i iubeşti.

PHILAENIA

Şi dacă inima mi-i dată, ce fac eu, mamă? spune.

CLEAERETA

(arătându-şi fruntea)

Aici,
La capul meu bătrân te uită, foloase dacă vrei, copilo.

PHILAENIA

Uite, mamă, până şi păstorul ce paşte oile străine

Tot are una-a lui, de care îşi leagă multele-i speranţe.
Doar pe Argyrippus mi-l lasă iubit al inimii, te rog.

CLEAERETA

În casă! N-am văzut, pe Pollux! făptură mai neruşinată.

PHILAENIA

Îndată intru, mamă; fata cu ascultarea ţi-ai deprins-o.

(Intră amândouă în casă).

SCENA II

LIBANUS, LEONIDA

LIBANUS

Îi datorăm Înşelăciunii mari laude şi mulţumiri,
Acuma când, prin viclenie şi rea-credinţă, vicleşuguri,
Punându-ne în joc spinarea şi-n faţa vergilor curajul...[1]
Nesocotind tăioasa lamă şi ţeapa, lanţurile, crucea,
Oţelul, temniţa, frânghia, priponul, laţurile, ştreangul,
Şi înfruntându-i pe aceea ce bine pielea ne-o cunosc,

[1] Sens nesigur. În original urmează o lacună de un vers.

Şi care deseori spinarea cu semnul lor ne-au însemnat
(Am izbutit cu prisosinţă duşmanii să ni-i biruim.)[1]
Azi legiunile, oştirea, puterea şi-au plecat în faţa
Atâtor strâmbe jurăminte şi-au trebuit s-o ia la fugă.
Izbânda o-mpărţim întreagă eu şi viteazul meu coleg.
Eh, cine-ar mai putea să-ndure ca mine lanţurile grele?

LEONIDA

Pe Pollux! nu ştii tu să-ţi lauzi virtuţile atât de bine
Cum ştiu să-ţi laud eu tot răul din vremi de luptă
şi de pace.
Pe Pollux! ce isprăvi de seamă ţi se vor pune în spinare:
Şi cum l-ai prins cu viclenie, şi cum ţi-ai înşelat stăpânul,
Şi cum, de voie şi plăcere, jurat-ai strâmb, în gura mare,
Şi cum ai spart pereţii casei, şi cum ai fost găsit furând,
Şi cum ţi-ai apărat pricina, de tălpi în lege spânzurat,
În faţa-a opt bărbaţi năprasnici şi buni mânuitori
de vergi.

LIBANUS

Mărturisesc, o, Leonida, că tot ce-mi spui e-adevărat;

[1] În original, text complet indescifrabil; adaus indispensabil, propus de către editori.

Pe Pollux! dar şi despre tine se pot vorbi atâtea lucruri
La fel de rele: cum adesea ai înşelat cu bună ştiinţă,
Cum ai fost prins în fapt, adică furând, şi-ai fost pe loc
bătut,
Cum ai jurat, tot strâmb, cu mâna cum ai fost prins
pe lucruri sfinte,
Cum păgubitu-ţi-ai stăpânii şi cu necinste i-ai mânjit,
Cum ţi s-a-ncredinţat o sumă de bani şi-ai spus că n-ai
primit-o,
Cum ţi-ai slujit mai mult amica decât pe cel mai bun
amic,
Cum deseori cu pielea-ţi groasă ai fost în stare să dai gata
Opt lictori, cei mai în putere şi înarmaţi cu vergi de ulm!
Îl mulţumeşte cuvântarea şi-i e colegului plăcută?

LEONIDA

E cea mai potrivită nouă şi pe măsura minţii noastre.

LIBANUS

Dar lasă asta şi răspunde la întrebarea mea.

LEONIDA

Întreabă

LIBANUS

Ai cele douăzeci de mine?

LEONIDA

Eşti ghicitor adevărat.
Bătrânul nostru, Demaenetus, a fost drăguţ din
cale-afară.
Cât de firesc şi dintr-odată m-a dat pe mine drept
Saurea!
Abia puteam să-mi năbuş râsul când pe străin
îl dojenea,
Că-n lipsa lui, n-a vrut şi pace, să aibă-ncredere în mine.
Şi n-a uitat mereu să-mi spună Saurea supraveghetorul.

LIBANUS

Iacere!

LEONIDA

Ce e?

LIBANUS

Nu-i aceea Philaenia, ce tocmai iese
Cu Argyrippus?

LEONIDA

Închide gura: ei sunt; să tragem cu urechea.

LIBANUS

Ea plânge, de manta îl trage şi plânge. Oare ce tot spune?

LEONIDA

Hai, taci şi-ascultă.

LIBANUS

Ah, pe Hercul! ce gând prin minte mi-a trecut;
Păcat că n-avem o prăjină.

LEONIDA

De ce ?

LIBANUS

Să ne pocnim măgarii,
De s-or porni cumva să zbiere de-aici, din fundul pungii noastre.

SCENA III

ARGYRIPPUS, PHILAENIA, LIBANUS, LEONIDA

ARGYRIPPUS

De ce să mai rămân?

PHILAENIA

Vai, nu pot să mă despart de ce mi-i drag.

ARGYRIPPUS

Cu bine.

PHILAENIA

Rămânând acuma, purtarea-n bine vreau să-mi schimb.

ARGYRIPPUS

Fii sănătoasă.

PHILAENIA

Sănătoasă, când despărţirea mă ucide?

ARGYRIPPUS

Doar mama ta mi-a dat porunca: l-a mine-acasă
m-a trimis.

PHILAENIA

Își vâră în mormânt copila, dacă de tine o desparte.

LIBANUS

(încet către Leonida)

L-a dat din casă-afar', pe Hercul!

LEONIDA

E sigur.

ARGYRIPPUS

Lasă-mă, te rog.

PHILAENIA

De ce pleci? Nu rămâi cu mine?

ARGYRIPPUS

La noapte, dacă vrei, rămân.

LIBANUS

Auzi ce darnic se arată cu nopţile? N-am îndoială
Că-i tare prins în timpul zilei acest nou Solon,
cu-ntocmirea
De legiuiri, ca să strunească mai mult poporul.
Dar glumesc!
Oricine legiuirii sale dă ascultare, nu o face
Din cumpătare, nu, ci tocmai ca să petreacă zi şi noapte.

LEONIDA

(încet către Libanus)

Nu s-ar îndepărta, pe Hercle! cu niciun pas, dac-ar putea.
Degi o minte că se duce şi se arată chiar grăbit.

LIBANUS

Mai pune capăt vorbei tale: vreau să aud şi vorba lor.

ARGYRIPPUS

Eu bine.

PHILAENIA

Unde fugi?

ARGYRIPPUS

Cu bine: la Orcus[1] am să te revăd:
Căci hotărârea-mi neclintită e să sfârşesc chiar azi
cu viaţa.

PHILAENIA

Ce ţi-am făcut, arată-mi vina, de cauţi morţii să mă dai?

ARGYRIPPUS

Cum, eu pe tine? Dar eu viaţa oricând mi-o pun în joc,
de-ar fi
A ta-n primejdie şi ţie oricând ţi-o dărui bucuros.

PHILAENIA

Atunci de ce mă tot ameninţi că vrei de viaţă
să te lepezi?
Ce crezi tu oare că s-alege de mine, dacă faci cum spui?
La rândul meu sunt hotărâtă să fac la fel, la fel ca tine.

ARGYRIPPUS

Oh! dulce miere, cea mai dulce.

[1] Zeul morţii la romani, identificat mai târziu cu Hades. Prin *Orcus* se desemna chiar Infernul.

PHILAENIA

Tu, numai tu eşti viaţa mea.
În braţe ia-mă.

ARGYRIPPUS

Cu tot dragul.

PHILAENIA

Aşa să fim înmormântaţi!

LEONIDA

(Către Libanus)

Libanus, vai, îndrăgostiţii te fac să plângi!

LIBANUS

(încet, către Leonida)

Mai mult i-aş plânge
Pe cel ce spânzură-n frânghie.

LEONIDA

Cunosc, doar am trecut prin asta.

Acum să-i luăm, tu dintr-o parte, din alta eu, să le vorbim.

(Către Argyrippus)

Salut, Argyrippus. Femeia pe care-o strângi, din fum e oare?

ARGYRIPPUS

De ce?

LEONIDA

Îţi văd în lacrimi ochii, de-aceea, tocmai, te întreb.

ARGYRIPPUS

Pe cel ce trebuia să fie patronul vostru, l-aţi pierdut.

LEONIDA

Eu n-am pierdut nimic, pe Hercle! căci n-am avut nicicând ceva.

LIBANUS

(apropiindu-se de Philaenia)

Salut, Philaenia.

PHILAENIA

(către cei doi sclavi)

Zeii veşnic dorinţele să vă-mplinească.

LIBANUS

Un vas cu vin doresc şi-o noapte cu tine, dacă s-ar putea.

ARGYRIPPUS

(ameninţător)

Închide pliscul, secătură!

LIBANUS

Dar ţie ţi-o doresc, nu mie.

ARGYRIPPUS

Atunci vorbeşte, zi ce-ţi place.

LIBANUS

(artându-l pe Leonida)

Să-l biciuiesc niţel pe ăsta.

LEONIDA

Crezi că stăpânul meu ascultă de-o puşlama înzorzonată?
Tu să mă biciuieşti, când biciul e hrana ta dintotdeauna?

ARGYRIPPUS

(suspinând)

Ce soartă bună ai, Libanus, şi de râvnit, pe lângă mine
Care mai am doar până-n seară de vieţuit.

LIBANUS

De ce, mă rog?

ARGYRIPPUS

Eu o iubesc, ea mă iubeşte; dar n-am nicicând nimic
să-i dărui
Cu toată dragostea-mi fierbinte m-a dat afară mama ei.
Şi moartea asta mi se trage din cele douăzeci de mine
Pe care i le dă un tânăr, Diabolus, chiar azi, dar numai
Dacă-i rămâne lui copila, şi numai lui, tot anul, vai!
Pricepeţi voi ce sunt în stare să facă douăzeci de mine?
Salvat e cel care le pierde; eu nu le pierd, şi pier cu totul.

LIBANUS

I-a şi dat banii?

ARGYRIPPUS

Nu, nu încă.

LIBANUS

Atunci curaj, şi n-avea teamă.

LEONIDA

Libanus, vin' să-ţi spun o vorbă.

LIBANUS

Vin, dacă vrei.

(Sclavii se trag deoparte şi îşi vorbesc la ureche.)

ARGYRIPUS

Vă sfătuiesc
Un pic şi-n braţe să vă strângeţi când flecăriţi;
e mai plăcut.

LIBANUS

Nu toate lucrurile astea-s pe placul tuturor, stăpâne.
Voi vă iubiţi, şi strânşi în braţe v-ar place mult
să flecăriţi;
Dar eu nu ţin la-mbrăţişarea-i, cum la a mea nici el
nu ţine.
De-aceea zic să faci tu însuţi ceea ce spui că facem noi.

ARGYRIPPUS

Din toată inima, pe Pollux! dar trageţi-vă, dacă vreţi
Mai într-o parte voi.

LEONIDA

(încet, către Libanus)

O festă vrei să-i jucăm?

LIBANUS

I se cuvine.

LEONIDA

Ţi-ar place să mă-mbrăţişeze, aici, în faţa lui,
Philaenia?

LIBANUS

Desigur.

LEONIDA

Vino.

(Se reîntorc lângă Argyrippus.)

ARGYRIPPUS

Ei, găsit-aţi scăparea? Aţi vorbit destul.

LEONIDA

Ci ascultaţi-mă, aminte luaţi şi vorba mi-o sorbiţi.
În primul rând, noi recunoaştem că suntem sclavii tăi
acum:
Dar dacă-ţi numărăm în palmă acele douăzeci de mine,
Atunci, stăpâne scump, ce-ţi suntem?

ARGYRIPPUS

Liberţii mei.

LEONIDA

Ah, nu patronii?

ARGYRIPPUS

Da, mai curând.

LEONIDA

(arătându-i punga)

În punga asta sunt tocmai douăzeci de mine:
Eu, dacă vrei, ţi-o dărui.

ARGYRIPPUS

Zeii să te ajute,-ocrotitor
Al bietului stăpân, mândrie-a poporului, belşug de bine,
Prieten salvator de inimi şi-al dragostei conducător!
Hai, trece băierile pungii pe după gâtul meu degrabă.

LEONIDA

Ei, nu, nu vreau ca tu, stăpânul, să porţi asemenea
povară.

ARGYRIPPUS

Nu vrei să scapi de greutate şi peste umeri-mi
s-o-ncarci?

LEONIDA

Eu duc poverile, stăpânul, cu mâna goală, merge-n faţă.

ARGYRIPPUS

Deci asta-i?

LEONIDA

Ce e?

ARGYRIPPUS

Nu-mi dai punga doar ca să nu mă obosesc?

LEONIDA

Fiindcă fetei vrei s-o dărui, îmbie-o să mă roage ea:
Căci las pe-o clină-alunecoasă ceea-mi spui să las din mână.

PHILAENIA

(către Leonida)

Dă-mi, ochişor mic, sufleţele, plăcerea, trandafirul meu.
Dă-mi mie banii, Leonida: nu-i despărţi pe-ndrăgostiţi.

LEONIDA

Zi-mi vrăbiuță, găinușă, zi-mi prepeliţa ta micuță,
Numeşte-mă azi mieluşelul, iedutul, viţeluşul tău:
Urechea prinde-mi, buzişoara cu buzişoara ta
atinge-mi.

ARGYRIPPUS

(intrigat)

Să te sărute, secătură?

LEONIDA

Ce-ţi pare nelalocul lui?
Nimic, pe Pollux! n-ai să capeţi de nu-mi îmbrăţişezi
genunchii.

ARGYRIPPUS

Nevoia face legea: iată,-i îmbrăţişez. Îmi dărui punga?

PHILAENIA

O, scapă, rogu-te iubirea stăpânului, scump Leonida:
Răscumpără-ţi eliberarea şi, mai mult, cumpără-ţi
stăpânul.

LEONIDA

Drăguță ești și drăgălașă, și dacă-ar fi a mea,
pe Hercle!
Nu m-ai ruga-n zadar acuma.

(Arătându-l pe Libanus)

Pe el te sfătuiesc să-l rogi.
El mi-a lăsat-o în păstrare. Lui cere-i-o frumos,
frumoaso.

(Dă punga lui Libanus)

Ia-ți punga îndărăt, Libanus.

ARGYRIPPUS

Mișelule, ți-ai râs de mine?

LEONIDA

N-aș fi-ndrăznit, dacă genunchii prosteşte nu-mi
îmbrățișai.

(Către Libanus.)

E rândul tău să-i joci o festă și să-i cuprinzi iubita-n
brațe.

LIBANUS

Taci şi te uită doar.

ARGYRIPPUS

(arătându-l pe Libanus)

Philaenia, nu vrei cu cellalt să vorbim,
Un ins de treabă, jur, cu totul deosebit de hoţul ăsta?

LIBANUS

Să ne plimbăm, aşa, oleacă: e rândul meu să fiu rugat.

ARGYRIPPUS

Libanus, rogu-te, stăpânul de vrei să-ţi datoreze viaţa,
Dă-i cele douăzeci de mine: vezi că iubesc şi n-am
un sfanţ.

LIBANUS

(cu importanţă)

Se vede; poate-ţi fac pe voie; mai caută-mă până-n seară.
Trimite-o, între timp, la mine,

(o arată pe Philaenia)

să-mi ceară ea şi să mă roage.

PHILAENIA

Te-nduplecă doar rugămintea, sau vrei cumva şi-o sărutare?

LIBANUS

Şi una şi cealaltă.

PHILAENIA

Fie, dar numai scapă-ne, te rog.

ARGYRIPPUS

Patronul meu iubit, Libanus, dă-mi mie punga, se cuvine
Libertul, nicidecum patronul să poarte greutăţi pe stradă.

PHILAENIA

Libanus, ochişor de aur, dar şi podoabă a iubirii,
Fac tot ce vrei şi-ţi place ţie dacă ne dărui banii-aceştia.

LIBANUS

Zi-mi bobocelul tău de raţă, căţelul, porumbelul tău,
Cioroiul tău, şi rândunelul, şi vrăbioiul tău micuţ:

Preschimbă-mă pe loc în şarpe, să-mi crească două
limbi în gură,
Cu braţele mă-nlănţuieşte şi-atârnă-te la gâtul meu.

ARGYRIPPUS

În braţe să te ia, mişele?

LIBANUS

Ce-ţi pare nelalocul lui?
Şi pentru vorba de ocară zvârlită mie pe degeaba,
În spate să mă cari, pe Pollux! dacă mai vrei să capeţi
banii.

ARGYRIPPUS

Eu să te car în spate?

LIBANUS

Altfel mă-ndupleci banii să ţi-i dărui?

ARGYRIPPUS

(deznădăjduit)

Plesnesc! dar dacă i se cade stăpânului să-şi care sclavul,
Ei bine, urcă-te!

LIBANUS

Nici vorbă, aşa se îmblânzesc trufaşii.

(Către Argyrippus.)

Aşază-te ca altădată, când erai mic copil: ştii cum?

(Argyrippus se aşază în patru labe)

Aşa, vezi; mergi puţin, e bine; cal mai deştept ca tine nu e.

ARGYRIPPUS

Ci haide, urcă-te.

LIBANUS

Îndată. Hei, ce e asta? Cum mă duci?
Pe Hercle!-ţi micşorez tainul de orz, dacă n-o iei la trap.

ARGYRIPPUS

Te rog, ajunge-atât, Libanus.

LIBANUS

Pe Hercle! nu mă-ndupleci, nu;

Te fac întâi să urci costişa cu pintenii înfipţi în coaste,
Unui morar te dau, pe urmă, să-i învârţi roata la galop.

(Răzgândindu-se)

Nu, stai, descalec pe costişă; sunt tare bun, deşi
nu meriţi.

ARGYRIPPUS

Mă rog, şi-acuma? doar plăcerea cum ai dorit ţi-am
împlinit-o –
Ne dărui banii?

LIBANUS

Numai dacă mi-nalţi statuie şi altar.
Şi îmi jertfeşti un bou de rasă: ca zeu al Izbăvirii tale.

LEONIDA

(intervenind şi împingându-l pe Libanus)

Stăpâne,-alungă-acest nemernic şi-ntoarce ochii către
mine,
Căci mie-mi datorezi cinstirea pe care-o cere,
şi-ndurarea.

ARGYRIPPUS

Ce zeu eşti tu şi cum te cheamă?

LEONIDA

Norocul şi-Împlinirea vrerii.

ARGYRIPPUS

Eşti mai de preţ ca el?

LIBANUS

Pe cine ştii mai de preţ ca Izbăvirea?

ARGYRIPPUS

Să laud aş putea Norocul, fără să mânii Izbăvirea.

PHILAENIA

Zei buni sunt amândoi, pe Castor!

ARGYRIPPUS

Când amândoi ne poartă grija.

LEONIDA

Doreşte-atunci ce vrei.

ARGYRIPPUS

Şi dacă doresc?

LEONIDA

Pesemne-ţi împlinesc.

ARGYRIPPUS

Doresc tot anul să mă bucur de-a ei iubire.

LEONIDA

S-a făcut.

ARGYRIPPUS

Într-adevăr?

LEONIDA

Aşa, ţi-am spus-o.

LIBANUS

Acum ascultă-mă pe mine.
Doreşte ce vrei tu mai aprig să dobândeşti:
şi-ţi împlinesc.

ARGYRIPPUS

Ce mi-aş putea dori mai aprig, decât ce n-am defel,
Libanus?
Acele douăzeci de mine, ca să le dărui mamei sale.

LIBANUS

O să le ai. Nădăjduieşte: dorinţa fi-va împlinită.

ARGYRIPPUS

Ca-ntotdeauna, Izbăvirea, dar şi Norocul te momesc.

LEONIDA

Eu la-ncercare mi-am pus capul să fac de banii-aceştia
rost.

LIBANUS

Şi eu piciorul.

ARGYRIPPUS

Vorba voastră nici cap nu are, nici picioare:
Nici nu-nţeleg ce vreţi să spuneţi şi nici de ce mă luaţi
în râs.

LIBANUS

Ei, am glumit destul, îmi pare; să spunem lucrului
pe nume.
Argyrippus, ascultă-acuma o vorbă: tatăl tău ne-a dat
Poruncă să-ţi aducem banii.

ARGYRIPPUS

Şi mi-i aduceţi chiar la vreme!

LIBANUS

Sunt douăzeci de mine bune, cam anevoie dobândite:
A spus să ţi le dăm, dar cere în schimb ceva.

ARGYRIPPUS

Ce, spune ce?

LIBANUS

Să-i dărui pentr-o noapte fata şi-o cină.

ARGYRIPPUS

Adu-l, ah, degrabă;
Pe voie-i fac, i se cuvine, căci el a adunat la loc
Iubirea noastră dezbinată.

LEONIDA

(Argyrippus, îngădui-vei)[1]
S-o strângă tatăl tău în braţe?

ARGYRIPPUS

(arătând punga)

Mă face ca să-ngădui totul,
Te rog, dă fuga, Leonida; pe tata adu-ni-l degrabă.

LEONIDA

(arătând casa Philaeniei)

De multă vreme-i înăuntru.

[1] Lacună în original; text presupus.

ARGYRIPPUS

Dar n-a trecut pe-aici.

LEONIDA

A luat-o
Prin ulicioară şi prin curte, cu ocoliş, să nu-l zărească
Vreunul dintre-ai noştri: teama că-l află soaţa
l-a-ndemnat.
De-ar şti măicuţa ta în ce fel a rostuit el banii...

ARGYRIPPUS

Gata!
Să nu cobeşti.

LIBANUS

Intraţi odată.

ARGYRIPPUS

Cu bine.

LEONIDA

Fericiţi să fiţi.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

DIABOLUS, PARAZITUL

DIABOLUS

Arată-mi, prin urmare, înscrisul dintre mine,
Iubită şi codoaşă. Citeşte-mi tot ce-ai scris;
Tu în astfel de treburi eşti meşter nentrecut.

PARAZITUL

Se va-ngrozi codoaşa înscrisul auzindu-l.

DIABOLUS

Citeşte-mi-l odată, te rog.

PARAZITUL

Asculţi?

DIABOLUS

Ascult.

PARAZITUL

(citeşte rar, silabisind cuvintele)

„Diabolus, odrasla lui Glaucus, a plătit
Codoaşei Cleaereta azi douăzeci de mine.
Şi-n schimbul lor Philaenia rămâne-a lui tot anul
Acesta, zi şi noapte. ”

DIABOLUS

Şi nimeni n-o mai vinde.

PARAZITUL

Adaug?

DIABOLUS

Da, şi scrie citeţ şi lămurit.

PARAZITUL

„Bărbat străin în casă ea n-o să mai primească.
Să-i fie bun prieten, patronul ei să fie,

Cum şi iubitul vreunei prietene de-ar fi,
Le va închide uşa la toţi, afar' de tine.
Va scrie chiar că fata nu-i liberă, pe uşă.
De s-o-ntâmpla să-i vină scrisori de undeva,
Să nu păstreze-n casă nici urmă de scrisoare
Sau tablă ceruită; picturile de niciun
Folos, vor fi vândute[1]: şi dacă-n ziua-a patra
De când primeşte banii n-au dispărut cu totul,
Vei hotărî: eşti liber în foc să le arunci,
Să n-aibă picătură de ceară pentru scris.
Nu va pofti pe nimeni la cină: tu faci asta.
Nu va nălţa o dată la alţi meseni privirea.
Dintr-un pocal cu tine va bea, în cinstea ta,
Şi-ţi va turna şi ţie cât ei, ca să nu ştie
Mai multe-ori mai puţine ca tine."

DIABOLUS

Asta-mi place.

PARAZITUL

„Prilej de bănuială să nu dea niciodată;
Când pleacă de la masă, picior străin piciorul

[1] Tablourile anticilor, pictate pe lemn, cu culori topite în ceară, puteau fi transformate la nevoie în tăbliţe de scris.

Să nu-i atingă; mâna spre nimeni n-o va-ntinde
Când urcă sau coboară din pat. Să nu-şi arate
Inelul, nici să-l vadă pe-al vrunuia. Cu zarul
Să nu dea pentru alţii, cu-al tău să dea, şi nu
Zicând doar: «Pentru tine» , ci numele rostindu-ţi.
Zeiţele ruga-va în ajutor să-ţi vină,
Dar zeii nu: şi dacă un spor vrea, de credinţă,
Să-ţi spună, şi chemi zeii doar tu în ajutor.
Vreun semn din ochi, cu capul, la nimeni să nu facă.
Şi dacă fără veste se stinge lampa, ea
Nu-şi va mişca prin beznă mâini şi picioare."

DIABOLUS

Straşnic!

Aşa, fără-ndoială... Ah, dar la ea-n odaie..
Nu, scoate-acest articol; să nu stea-nţepenită.
Nu vreau să-i las portiţe spre dezvinovăţiri.

PARAZITUL

Pricep, te temi de-o cursă.

DIABOLUS

Într-adevăr.

PARAZITUL

Cum vrei,

O-nlăturăm.

DIABOLUS

Cum altfel?

PARAZITUL

Ascultă.

DIABOLUS

Zi-i: ascult.

PARAZITUL

„Nu va rosti o vorbă cu două înţelesuri,
Să nu ştie-altă limbă decât ateniana.
De-i vine să tuşească, să nu tuşească-aşa,

(tuşeşte scoţând limba)

Să nu-şi arate limba la nimeni când tuşeşte.
De-o face pe răcita, cu smiorcăieli de nas,
Să nu se şteargă astfel:

(îşi plimbă limba peste buze)

o ştergi pe buze tu,
Decât ea să trimită cuiva o sărutare.
Codoaşa să nu vină nicicând la vinul nostru,
Nici să nu ocărască pe nimeni. Dac-o face,
Ea douăzeci de zile nu gustă vinul, drept
Pedeapsă."[1]

DIABOLUS

De minune; dibace învoială!

PARAZITUL

„Când slujnicei va cere cununi, ghirlănzi, parfumuri
Să ducă la altarul lui Cupido sau Venus,
Un sclav al tău veghea-va să nu le dea cuiva
De-o va păli virtutea, datoare e să-ţi deie
Atâtea nopţi de vină, câte-au pierdut virtutea".
Aicea nu sunt fleacuri, nici cântece de mort.

DIABOLUS

Îmi place mult înscrisul. Să mergem.

[1] Versurile referitoare la Cleaereta sunt probabil interpolate.

PARAZITUL

Te urmez.

(Intră amândoi în casa Cleaeretiei şi ies peste câteva clipe.)

SCENA II

DIABOLUS, PARAZITUL

DIABOLUS

Hai, vino. În tăcere să-ndur eu asta? Mor
Mai bine, decât soaţei să nu i-l spun pe loc.

(Întorcându-se spre casa Cleaeretei, în care cinează Demaenetus.)

Ah, faci pe tinerelul la curtezană-n casă,
Şi-alături de nevastă dai vina-n bătrâneţe?
Tu şterpeleşti iubita iubitului, dând bani
Codoaşei? Furi nevasta şi propria ta casă?
Mă spânzur mai degrabă decât să-l las în pace.
Dau fuga la aceea pe care în curând
– De nu ţi-o ia nainte – poţi s-o azvârli pe drumuri
Cu jaful cheltuielii şi-al desfrânării tale.

PARAZITUL

Ascultă-aici, la mine: mai potrivit îmi pare
Să-i spun eu însumi totul, ca nu cumva să creadă
Că tu din gelozie vrei s-o stârneşti, ci nu
Ca să-i faci ei un bine.

DIABOLUS

Pe Pollux! ai dreptate.
Dă-i omului de furcă, ridică-i soaţa-n cap,
Destăinuie-i că-mparte cu fiul o amantă,
Că stau la chef acolo pe bani furaţi de-acasă.

PARAZITUL

Am grijă eu de toate.

DIABOLUS

Acasă te aştept.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

ARGYRIPPUS, DEMAENETUS, PHILAENIA

ARGYRIPPUS

Eu zic să ne-aşezăm la masă, e vremea, tată.

DEMAENETUS

Cum vrei tu,
Copile drag, aşa să fie.

ARGYRIPPUS

Băiete, rânduieşte masa.

DEMAENETUS

Nu te mâhneşte, zici, copile, că stau întins lângă
Philaenia?

ARGYRIPPUS

Tărie, tată,-mi dă iubirea de fiu: cu toate că mi-i dragă,
Dau sufletului ghes s-o rabde culcată alăturea de tine.

DEMAENETUS

Cel tânăr e dator s-asculte, Argyrippus.

ARGYRIPPUS

Pe Pollux! tată,
Îţi datorez atât de multe.

DEMAENETUS

Atunci petrecerea s-o-ncingem
Cu vin şi flecăreli de masă: nu-mi place teamă
să-ţi insuflu,
Ci dragoste.

ARGYRIPPUS

Eu pentru tine, ca fiu, le simt pe amândouă.

DEMAENETUS

Te-oi crede, când te văd mai vesel.

ARGYRIPPUS

Crezi prin urmare că sunt trist?

DEMAENETUS

Cât timp îţi văd înfăţişarea de osândit, ce vrei să cred?

ARGYRIPPUS

Nu spune asta.

DEMAENETUS

Nu ţi-aş spune-o, de-ar fi greşită spusa mea.

ARGYRIPPUS

(râzând în silă)

Ei bine, iată, râd.

DEMAENETUS

Doar cine-mi doreşte răul râde astfel.

ARGYRIPPUS

Ştiu, tată, pentru ce îmi bănui că sunt pe tine supărat:

Fiindcă ea-ţi rămâne-alături. Pe Hercle! ca să nu te mint
De-aceea sunt mâhnit, nu pentru că n-aş dori tot
ce-ţi doreşti,
Dar o iubesc atât; în locu-i m-ar împăca s-o ştiu pe alta.

DEMAENETUS

Pe ea o vreau.

ARGYRIPPUS

Tu ai ce-ţi place; aş vrea şi eu să spun la fel.

DEMAENETUS

O zi, doar una, ai răbdare, şi asta pentru că ţi-am dat
Prilejul s-o păstrezi tot anul, făcându-ţi rost, cum ştii
de bani.

ARGYRIPPUS

Adâncă-ţi port recunoştinţă.

DEMAENETUS

Atunci de ce nu eşti mai vesel?

SCENA II

ARTEMONA, PARAZITUL, DEMAENETUS, ARGYRIPPUS, PHILAENIA

ARTEMONA

Zici că bărbatul meu petrece în casă,-aici, cu fiul nostru,
Şi c-a plătit o curtezană cu douăzeci de mine-ntregi,
Şi ai văzut că mişelia cu ştirea fiului o face?

PARAZITUL

Pe zei şi oameni, toată viaţa primesc să nu-mi mai dai
crezare,
Artemona, de-o să descopri că-n taina asta-ai fost
minţită.

ARTEMONA

Şi eu îl socoteam, smintita, bărbat la locul lui, cuminte
Şi aşezat, care-şi iubeşte soţia mai presus de toate!

PARAZITUL

Acuma ştii, de bună seamă, că nu se află muritor
Mai rău, stricat şi de nimica şi care ţi-e duşman ca el.

ARTEMONA

De n-ar fi fost aşa, pe Pollux! n-ar fi făcut ce face astăzi.

PARAZITUL

Şi eu, pe Hercul! pân-acuma om aşezat l-am socotit:
Ca să-l descopăr dintr-odată făcând beţii cu fiul lui,
Şi împărţind aceeaşi fată, bătrânitura prăpădită.

ARTEMONA

Pe Castor! deci acolo pleacă la cină zilnic!
Mie-mi spune
Că e poftit la Archidemus sau la Chaerea, Chaerestratus,
La Chremes, Clinias, Cratinus, la Dinias,
la Demosthenes:
Şi el cu târfele petrece şi în desfrâu se tăvăleşte.

PARAZITUL

De ce cu sclavele nu cauţi să îl aduci pe sus acasă?

ARTEMONA

Taci tu; am să-i plătesc, pe Castor! cu vârf şi îndesat.

PARAZITUL

Mi-nchipui
C-o să-i ajungă-atâta vreme cât eşti soţia lui.

ARTEMONA

Nici vorbă.
Credeam că prin Senat se zbate, în adunări, sau la clienţi;
C-atâtea treburi îl deşală, de-aceea-mi doarme cât
e noaptea.
Şi el de zbatere pe-afară îmi vine seara deşelat;
Munceşte ţarina străină, pe-a lui o lasă pârlogită.
Nu-i mulţumit de stricăciunea-i, vrea să-şi mai strice
şi feciorul.

PARAZITUL

Îndată chiar, cu mine vino; prilej îţi dau să-l prinzi
în faptă.

ARTEMONA

Nimic nu vreau mai mult, pe Castor!

(Vrea să pornească.)

PARAZITUL

Aşteaptă doar puţin.

ARTEMONA

De ce?

PARAZITUL

Ai fi în stare tu, văzându-l cu fruntea-ncinsă de cunună,
Întins la masă şi cu fata la pieptul lui, să-l recunoşti?

ARTEMONA

Pe Castor! da.

PARAZITUL

Atunci, priveşte-l.

(O duce până la uşa Philaeniei, pe care o întredeschide, pentru ca Artemona să poată privi înăuntru.)

ARTEMONA

Ah, mor cu zile!

(Vrea să se repeadă.)

PARAZITUL

Stai o clipă;
Să ne aţinem, zic, în umbră şi să vedem, un timp, ce fac.

ARGYRIPPUS

Mult o mai strângi în braţe, tată.

DEMAENETUS

Mărturisesc, băiatul meu...

ARGYRIPPUS

Cum, ce mărturiseşti?

DEMAENETUS

Că fata începe tare mult să-mi placă.

PARAZITUL

(către Artemona)

Auzi ce spune?

ARTEMONA

Aud...

DEMAENETUS

Şi oare n-ar trebui să-i şterpelesc
Nevestei mele o mantilă, pe cea mai bună să i-o dărui?
Cu preţul unui an din viaţa nevestei mele, nu mă las.

PARAZITUL

Gândeşti că azi de prima dată pătrunde-n case
desfrânate?

ARTEMONA

Deci el mă jefuia, pe Castor! şi eu le-nvinuiam
pe sclave,
Şi crunt le pedepsea călăul, sărmanele!

ARGYRIPPUS

Mai cere, tată,
Şi pentru mine vin: pocalul dintâi l-am dat pe gât
de mult.

DEMAENETUS

(către unul dintre scalvi)

Din sus[1], băiete,-ncepi şi toarnă.

(către Philaenia)

Tu, cea de jos[2], dă-mi un sărut.

ARTEMONA

Vai mie, mor! Cum o sărută călăul şi podoaba morţii!

DEMAENETUS

Pe Pollux! iat-o răsuflare mai dulce decât a nevestei.

PHILAENIA

Atât de grea e răsuflarea soţiei tale?

DEMAENETUS

Pfu! M-aş duce
Să beau mai bine dintr-o cloacă decât să-i dau o sărutare.

---

[1] Adică din stânga.

[2] Adică din dreapta, Demaenetus aflându-se la mijloc.

ARTEMONA

(aparte)

Ah, mi-i plăti-o scump, pe Castor! Chiar astăzi, dacă
mai ajungi
Acasă, mă răzbun pe tine cu nesfârşite sărutări.

PHILAENIA

Pe Castor! Eşti de plâns.

ARTEMONA

Pe Castor! o merită.

ARGYRIPPUS

Ia spune-mi, tată,
Pe mama o iubeşti?

DEMAENETUS

Desigur, când nu-i de faţă o iubesc.

ARGYRIPPUS

Şi dac-ar fi?

DEMAENETUS

Aş vrea să moară.

PARAZITUL

(către Artemona)

Mult te iubeşte, îl auzi.

ARTEMONA

(fără să-i răspundă parazitului)

Ai spus-o deci? Pe Pollux! tare plăti-vei scump ceea ce spui
De mine-acum. Dar nu e grabă: să vii acasă doar; şi vezi
Ce-nseamnă să-ţi bârfeşti soţia când ţi-a adus atâta zestre.

ARGYRIPPUS

Începe, dă cu zarul, tată, să dăm şi noi.

DEMAENETUS

Îndată.

(Dă cu zarul)

Mie,
Philaenia, nevestei – moarte. Oho, chiar Venus[1] mi-a
căzut!

[1] Cel căruia îI cădea „Venus" la zaruri devenea conducătorul petrecerii şi trebuia să bea în cinstea cuiva.

(către sclavi)

Băieţi, aplaudaţi, şi cupa în cinstea zarului mi-o
umpleţi.

ARTEMONA

Ah, nu mai pot!

PARAZITUL

Nici nu mă miră, de vreme ce n-ai învăţat
Cum se pisează-n piuă:...[1] dar e mai bine să-i scoţi
ochii.

ARTEMONA

(intrând şi apropiindu-se de Demaenetus)

Eu tot am să trăiesc; tu însă pentru mârşavele-ţi dorinţe
Amar te-i căina.

PARAZITUL

(aparte)

Nu-i nimeni să dea o fugă pân' la cioclu?

[1] Lacună în original.

ARGYRIPPUS

(ridicându-se)

O, mamă, bun venit!

ARTEMONA

Păstrează-ţi salutul.

PARAZITUL

Mort e Demaenetus.

(Aparte)

S-o iau uşor din loc, e vremea; se-ncinge bine păruiala;
Fug la Diabolus, porunca să-i spun că-i
e-mplinită-aievea,
Şi-i cer să ne lungim la cină cât timp duşmanii
se sfădesc.
Iar mâine i-l trimit codoaşei cu cele douăzeci de mine,
Ca să-şi găsească şi el partea de bucurie lângă fată.
Cred că Argyrippus primi-va, la sfatul meu, din două
nopţi
Să dea potrivnicului una; căci dacă nu-l înduplec, vai,
Îmi scapă regele[1] din mână: atât iubirea l-a aprins.

---

[1] *Rege* – termen folosit de paraziţi pentru a-şi desemna protectorii. Aici regele este Diabolus.

ARTEMONA

(către Philaenia)

De ce-mi ademeneşti bărbatul?

PHILAENIA

Pe Pollux! nu mă fericesc:
M-a dezgustat de moarte.

ARTEMONA

Scoală, om desfrânat, şi hai acasă!

DEMAENETUS

Sunt nimicit.

ARTEMONA

Ba mai degrabă eşti omul cel mai de nimic.
Tot cuibărit stă cucul: scoală, om desfrânat, şi hai acasă!

DEMAENETUS

Vai mie!

ARTEMONA

Ghicitor eşti. Scoală, om desfrânat, şi hai acasă!

DEMAENETUS

(către Philaenia)

Ci dă-te mai încolo.

ARTEMONA

Scoală, om desfrânat, şi hai acasă!

DEMAENETUS

Te rog, nevastă...

ARTEMONA

Ah, acuma îţi aminteşti că-ţi sunt nevastă?
Când mă bârfeai, mai adineauri, năpastă, nu
nevastă-am fost.

DEMAENETUS

Vai, sunt pierdut cu totul!

ARTEMONA

Cum e? I-i răsuflarea grea nevestei?

DEMAENETUS

Parfum de mirt.

ARTEMONA

Nu-mi furi mantila, ca să i-o dărui curtezanei?

PHILAENIA

Pe Castor! s-a legat să-mi deie mantila şterpelită ţie.

DEMAENETUS

Nu taci din gură tu?

ARGYRIPPUS

Eu, mamă, n-am vrut să-l las.

ARTEMONA

Halal fecior!

(către Demaenetus)

Se cade să-şi înveţe tatăl asemenea deprinderi fiul?
Nu ţi-e ruşine?

DEMAENETUS

Dac-atâta mi-ar fi, de tine mi-e ruşine.

ARTEMONA

Bătrân, cu părul alb – şi-l scoate din case de desfrâu soţia!

DEMAENETUS

Nu s-ar putea – pe foc e cina – să mai rămân până cinez?

ARTEMONA

Pe Castor! ai să capeţi cina pe care-o meriţi, în scatoalce.

DEMAENETUS

Rău am să dorm: mă ia soţia la judecata ei, acasă.

ARGYRIPPUS

Ţi-am spus, o, tată, mai nainte să n-o vorbeşti de rău
pe mama.

PHILAENIA

(către Demaenetus)

Să nu uiţi, dragule, mantila.

DEMAENETUS

(către Argyrippus)

De ce nu-i spui să plece-odată?

ARTEMONA

(luându-l pe Demaenetus)

Acasă!

PHILAENIA

(către Demaenetus)

Dă-mi o sărutare întâi.

DEMAENETUS

Ci du-te să te spânzuri.

PHILAENIA

Ba tu, mai bine.

(Către Argyrippus)

Sufleţele, să mergem.

ARGYRIPPUS

Mergem, draga mea.

(Intră amândoi în casa Philaeniei)

CHOREGUL

Vrând pe furiş de-a lui soţie bătrânul nostru să petreacă,
Nici lucru nou, nici de mirare sau fără seamăn
n-a făcut:
Dar nimeni nu-i atât de tare şi nici atât de virtuos,
Încât să lepede plăcerea când se iveşte un prilej.
Dar dacă vreţi pe Demaenetus de ciomăgeală
să-l scăpaţi,
Puteţi să-i dobândiţi iertarea din răsputeri aplaudând.